

Buxhovi falsifikon historinë

Buxhovi, Jusuf. «Kosova – Antika, Mesjeta, Perandoria Osmane, nga Konferenca e Londrës deri në Protektoratin Ndërkombëtar». Prishtinë/Huston. ShB. Faik Konica & Jalifat Publishing, 2012.

Xhemal AHMETI

Para do kohësh, në Prishtinë u publikua libri trevëllimësh me titullin «Kosova – Antika, Mesjeta, Perandoria Osmane, nga Konferenca e Londrës deri në Protektoratin ndërkombëtar», autori i të cilit është Jusuf Buxhovi. Libri në fjalë bëri një jehonë të madhe dhe nga një numër i konsiderueshëm i mediave kosovare u prit me pompozitet.

Libri i Buxhovit hyn ndër ato libra, që janë pjesë e polemikës historiografike, e cila ka më shumë se njëzet vjet po përkujdeset gjithandej për trazira dhe thellim armiqësishë ndër popujt e Evropës juglindore. Polemikë, e cila mund të cilësohet si luftë historianësh, në garën e tyre se kush prej tyre do ta gjejë recetën më të mirë për të dëshmuar autoktoninë e këtij apo atij populli. Secili komb, pavarësisht se a është i «lashtë» apo i «ri» – në shumicën e rasteve i përkrahur me subvencione shtetërore apo nga arkat partiake – përpiqet të sjellë argumentin më bindës rreth të drejtës së vetë natyrore për të sunduar mbi toka të caktuara ballkanike. Thënë troç, gjithë kjo ka të bëjë me pyetjen: kush ishte i pari këtu?

Brenda hapësirës shqiptare deri më tani pati vetëm disa kritika simbolike rreth «teorisë më të re» të Buxhovit mbi etnogjenezën e shqiptarit të sotëm. Në librat e tij autori dërgon një kritikë të ashpër në adresë të Universiteteve shqiptare dhe Institucioneve tjera arsimore, të cilat, sipas mendimit të tij, janë bërë instrument i

historiografisë tendencioze serbo – greke, sidomos për faktin se me injorancën e tyre këto institucione, famën antike ua kanë lënë pa të drejtë grekëve. (Buxhovi: Kosova, Libri parë, fq. 270).

Me një vetëbindje gati narcisoide, gazetari kosovar apelon për një historiografi shkencore, të pastër dhe objektive. Historianët tjerë, ata të cilët etnogjenezën shqiptare e shohin ndryshe nga Buxhovi i difamon si albanofobë.

Po çka nënkupton Buxhovi nën togfjalëshin «historiografi objektive dhe shkencore»?

Pse reagojmë ne?

2

Ne i lexuam me kujdes tri vëllimet e librit «Kosova...» të Jusuf Buxhovit. Tezat të cilat i paraqet Buxhovi, sikur që do të shohim më poshtë, nuk janë të reja. Kësisoj përpjekjesh datojnë që nga shekulli i 19-të – e re është gjeografia e tyre dhe mënyra e interpretimit. Aty formulohen teza , të cilat janë në kundërshtim dhe përmbysin gjitha studimet e bëra dyzetvjetët e fundit mbi Europën Juglindore në hapësirën anglosaksone, gjermanofone dhe frankofone.

Vendosëm të reagojmë, ngase ne, fatkeqësisht u desht të kosntatojmë se Buxhovi jo vetëm se keqpërdor burimet në mënyrë dramatike gjatë interpretimit të tyre (si Ciceroni, lexo më poshtë) por shpeshëherë ato që ai i prezenton si burime, nuk janë fare të tilla, por riprodhime e interpretime të huaja, të cilave poashtu u mungojnë burimet primare.

Autorët e këtij shkrimi nuk pretendojnë të testojnë metodën destruktive të Derridas mbi kurrizin e historiografisë shqiptare, por thjesht ndiejnë obligim të marrin anën për një historiografi objektive dhe të dijes. Për një histori të «ad fontes», për një histori të burimeve ashtu siç janë edhe atëherë kur ato burime do të thenin ëndërrat tona romantike duke na përplasur para pasqyrës e duke na

dhënë një identitet krejt ndryshe nga ai tek i cili kemi besuar tërrë jetën. Jemi të vetëdijshëm se mund të akuzohemi me gjithfarë epitetesh nga ata që janë mësuar ta shkuajnë historinë si ep apo si këngë dasmash folklorike, por për hir të një katarsisi të nevojshëm në shoqëritë tona, po e marrim rrezikun e fyerjeve të mundshme dhe apelojmë për një histori objektive dhe pa urrejtje.

Historia në mes të vërtetës dhe falsifikimit

«Historia magistra vitae» (Cicero. De Oratore, II, 36) kështu thoshte Ciceroni në librin e tij të dytë të *de oratore* dhe vazhdon: ajo – Historia – është drita e të së vërtetës dhe shkenca e njëmendtë, ngase ajo është «dëshmitare» e kohërave (Po aty). Por për çfarë i shërben Ciceronit kjo dëshmitare e kohërave të vjetra? A i shërbente ajo me mitet dhe heronjë të saj Ciceronit si mjet manipulimi për të liruar klientin e tij, të akuzuarin Sextus Roscius, nga akuza për vrasje? (Cicero. Pro Quintio in Fuhrmann/Gigon/Kasten von Artemis & Winkler 2008) Poashtu. Të bëmat historike të të shenjtëve, të heronjëve dhe mitet ai i transferon si vlera të mishëruara në personalitetin e klientit të tij. Masa u hipnotizua. Gjykatësit kishin frikë. Vrasësi u lirua. A e ka rrëfyer Ciceroni historinë në mënyrë objektive? Ndoshta. A e ka falsifikuar ai historinë për të liruar një vrasës? Po. Ai e keqpërdori të kaluarën, duke interpretuar atë qëllimisht në një mënyrë për të asyetuar një veprim të kryer në kohën e tij (Po aty). Pyetja se a i falsifikoi Ciceroni burrimet – duke i paraqitur si fakte ndryshe nga se ç'ishin – në këtë kontekst nuk është gjithaq relevante. Me rëndësi në këtë e sipër është fakti se Ciceroni me ndihmën e Historisë falsifikoi të aktualitetin dhe nëpërmjet këtij falsifikimi shndrroi një vrasës në fisnik. Ai mashtrroi bashkëkohanikët, verëbëroi ata duke i shndrruar në marioneta të paafta, qeni pa mundësinë në mendimin e pavarur dhe personal. Nëpërmjet autoritetit të tij prej dijetari, siç u tha, për qëllime të ulta personale, ai

ia rrëmbeu masës të drejtën në racionalitet.

Në vend të Ciceronit marrim historianin. Të eksperimentojmë më tutje. Në vend të historianit ftojmë në skenë Jusuf Buxhovin (apo ndonjë nga kolegët e tij nga Beogradi, Shkupi, Tirana, Sofja, Zagrebi etj.)

Gjatë gërmimeve të tij, një arkeolog, gjen një shpatë dhe dëshiron ta identifikojë atë si armë të Skënderbeut. Buxhovi duhet të kontekstualizojë këtë gjetje dhe ta shkruajë historinë. Buxhovi e di, që masat, heroin nacional e nderojnë si Zot dhe duhet të vendosë se si duhet ta shkruaj historinë e shpatës. Shkenca e detyron atë të përdorë sistematikën e Droyzenit (që nga Heuristika deri në interpretimin e ideve). Ai nuk e ka harruar maksimën e Max Weberit, e cila kërkon prej tij të ndajë botëkuptimin nga shkenca! Megjithatë, ai është në dilemë. Ai gjendet para katër alternativave:

Alternativa e parë: Ai e paraqet shpatën si armën e një të shenjti dhe heroi të drejtë dhe asgjë më shumë. Rezulati: Populli e don atë. Festohet.

Alternativa e dytë: Ai e don profesionin e historianit, qëndron objektiv dhe thotë: Kjo është arma e një burri që nga masa është pranuar si i shenjtë. E një trimi i cili vrau brutalisht shumë njerëz duke mbrojtur vendin e tij. Për disa ai është një i shenjtë dhe hero, për të tjerët tradhtar dhe kriminel. Objekti – shpata – i shërbente atij për të vvarë, etj. Rezultati: Populli e urren atë.

Alternativa e tretë: Ai e paraqet shpatën si armë të një pirati të parëndësishëm nga Karibiku. Rezultati: Ai shpallet si i sëmurë psikik.

Alternativa e katërt: Ai nuk thotë asgjë dhe merret me tema të tjera të historisë. Rezultati: Askush nuk e di se kush është ai. Jeton në anonimitet.

Para kësaj dileme gjenden plotë historianë të Evropës Juglindore. Shumica janë përcaktuar për alternativën e parë. Jusuf Buxhovi poashtu.

Metoda dhe burimet

Strabon (Στραβων) shndërrohet në Strobanis, Paul Kretschmer në P. Kreschmer (Buxhovi; Libri 1, 35–36), Georg në Gerog (Po aty; 50), Jens Reuter shndërrohet në Ernst Reuter (Buxhovi, libri 3, fq. 912), Bartl Peter shndërrohet në Bartel Petr (Buxhovi, libri 3, fq. 918), Troebst Stefan shndërrohet në Troenst Stafan (Buxhovi, libri 3 Fq. 919), Libal Wolfgang shndërrohet në Libald Wolfgang (Buxhovi, libri 3 fq. 919), Jokl N. shndërrohet në Jockl N. (Buxhovi, libri 2, fq. 636), Kraft Ekkehard shndërrohet në Kraft Ekkerard (Buxhovi, libri 3, fq. 918), R. Schwanke ripagëzohet në R. Schanke (Buxhovi, libri 2, fq. 633), Oshlies Wolf merr nofken Olschli (Buxhovi, libri 3, fq. 915) dhe kështu deri në pafundësi. Kurse senzacioni më i madh është se në librin e tretë të Buxhovit, gjejmë edhe libra që nuk kanë ekzistuar fare si të tilla. P.sh. në Buxhovi, libri 3, fq. 914 del një autor me emrin Libald Michael të jetë autor i studimit «Der Balkan», të botuar në München. Ky autor ama nuk ekziston fare. Botimi në fjalë poashtu. Shumica e emrave të autorëve janë ose të shkruar gabimisht ose bëhen autorë citatesh të huaja (dëshmitë e autorëve antikë paraqiten si rezultate të cituesve paraprakë). Kapituj të tërë janë pa fusnota (pardon; ai e citon vetveten si burim të vetëm shkencor; 626–670). Kapituj të tjerë janë përkthyer gati fjalë për fjalë dhe janë përvetësuar si autorialë. Kështu kapitulli mbi «Pansllavizmin», i cili në mënyrë fragmentare i është rrëmbyer librit «Ballkani – Historia e një qytetërimi», e autorit amerikan Ferdinand Schevill (1868–1954) (Buxhovi; Libri 2, 168–175). Shihet sheshazi se autori përjashton me qëllim të gjitha ato burime, studime, të

dhëna arkeologjike dhe literaturë sekondare me rëndësi, ato studime që mund të ishin në disfavor të tezave të tij. Para së gjithash, në bibliografinë e Buxhovit mungojnë studimet e 30 viteve të fundit. Burimet e pakta janë kryesisht nga autorë dhe rezultate shkencore të viteve 1880-ta dhe 1920-ta. Përkundër pohimeve se sjell fakte të reja mbi antikën (kjo edhe është baza e popullaritetit të librit të tij), ai nuk thotë asgjë për diskurset aktuale mbi të ashtuquajturën «çështje homeriane» (Vetëm si shembull: Alfred Heubeck: Die homerische Frage. Ein Bericht über die Forschung der letzten Jahrzehnte, Darmstadt 1974) dhe «debatën mbi Trojën» (Christoph Ulf (Hrsg.): Der neue Streit um Troia – eine Bilanz. C. H. Beck, München 2003 / Gregor Weber: Neue Kämpfe um Troia. Genese, Entwicklung und Hintergründe einer Kontroverse. In: Klio 88, 2006, S. 7–33. / Frank Kolb: Tatort 'Troia'. Geschichte. Mythen. Politik". Ferdinand Schöningh, Paderborn – München – Wien – Zürich 2010), edhe pse hipotezat e tij i bazon po në Homerin dhe Trojën.

Si burim kryesor për autorët antikë atij i shërben libri «Albanesische Studien» (Albanesische Studien, Friedrich Mauke, Jena, 1854) i juristit gjermano-austriak dhe albanologut Johann Georg von Hahn (Hahn 1847 ishte Konzull në Janinë, 1851 në Syra dhe që nga 1869 konzull gjeneral në Athinë. Ai merret si themeluesi i hulumtimeve për Shqipërinë, i cili mblodhi material, mësoi shqipen dhe argumentoi se gjuha shqipe bën pjesë në grupin e familjes së gjuhëve indoeuropiane).

Me një analizë më të thuktë të faqeve 31–121 (libri i parë) në të cilën autori plasoi tezën e pellazgëve në gjejmë një ngjashmëri mahnitëse stilistike dhe strukturore me «studimin historik kritik» të Wassa Efendiut (Pashko Vasa), i cili është botuar në vitin 1879 (dhjetë vjet pas vdekjes së Hahn) dhe është publikuar edhe gjermanisht në Berlin.

Libri i Ellis Hesselmeier, i cili me veprën e tij «Çështja pelasge dhe zgjidhshmëria e saj» (Die Pelasgerfrage und ihre Lösbarkeit. Franz Fues, 1890) pa sukses përpiqet të sjellë argumentimin gjuhësor e hapësinor mbi ekzistencën e pellazgëve si një popull jogrek dhe joilir nuk përmendet askund.

Në njërën anë Buxhovi diskualifikon me të drejtë historinë zyrtare shqiptare si prodhim i pseudohistorianëve komunistë e në anën tjetër e përdorë atë si burim të vetëm për të shkruar historinë e tij. Denoncon historiografinë serbe si të rrejshme, por nuk «shfrytëzon» asnjë burim konkret. Replikon gjithë kohën pa përmendur burimet e historiografisë së falsifikuar dhe pa sjellur njoftime se prej nga vijnë hipotezat e tij.

7

Teza e Buxhovit mbi Pellazgët

Buxhovi injoron rezultatet e vjetra e të reja që kanë dalë nga hulumtimet linguistike dhe arkeologjike. I merr burimet e Hahnit (me të gjithë riprodhuesit e tij në hapësirën shqipfolëse) mbi gjenezën pellazge të shqiptarëve një për një dhe i paraqet në një formë shkencore mjaft të dyshueshme si të të vetat.

Teza e tij e parë, përmbledhtazi, duket kështu: Dardanët janë sikur të gjitha – fiset tjera ilire – pasardhës të pellazgëve. Ata luftuan për shpëtimin e Trojës.

Përmes mijëra viteve ata u mbijetuan të gjitha invazioneve të mundshme deri në ditët e sotshme kur Kosova e shpalli pavarësinë e saj. Për këtë shkak dhe për arsye të rolit të saj (pellazg) në krijimin e qytetërimit perëndimor, Kosova është qendër jo vetëm e historisë shqiptare por edhe të asaj perëndimore. (Buxhovi: Libri 1. F. 8–9.).

Faktografia e Buxhovit rreth dëshmisë dhe kontinuitetit pellazgo–dardan–shqiptar ka në esencë vetëm një burim: Homerin! Këtë çështje ai e «zgjedh» duke përsëritur për të satën herë burimet që i kemi lexuat tek Hahn-it dhe te

«Historia (zyrtare) e Popullit Shqiptar» (Buxhovi: Kosova. Libri 1, 13 –19 dhe 31 – 50). E tërë hipoteza konstruktohet gati pa asnjë burim tjetër (si burime të vetme i shërbejnë edhe Fjalori Mitologjik dhe 5 vargje të Homerit, ku flitet për Dardanosin. Po aty, 121–128.).

Po çka thonin në fakt Homeri, Hesiodi, Herodoti, Thukididi, Isokratesi, Demostenesi etj., të cilët Buxhovi i përdor si burime për të argumentuar tezën se pellazgët janë paraardhës të Dardanëve dhe Ilirëve? (Buxhovi, Libri 1, 13 –19 dhe 31 – 50).

T'i rilexojmë përqëndrushëm këto burime.

8

Poetët

a) **Homeri.** Po lëmë anash atë «çështjen homeriane» mbi të cilën debatojnë shkenctarët e letërsisë dhe po analizojmë homerin jo si poet, por sikur të ishte një burim i besueshëm shkencor. (Që don të thotë se ne këtu funksionalizojmë parimin e kontingjencës filozofike – e marrim diçka si të mundshme edhe paralelisht si të pamundshme). Në ndihmë e thirrim studimin e Profesorit të emerituar heidelbergas Armin Wolf, i cili me dekada të tërra hulumtoi për të rekonstruuar një gjeografi të saktë të vendeve homerike. Në veprën e tij «Udhëtimi i Homerit – gjurmëve të Odiseut» (Wolf, Armin: Homers Reise. Köln/Weimar/Wien/Böhlau, 2009, 393–409) nuk hasim vendet e Buxhovit. Në listën e emrave dhe sendeve, në fund të librit nuk gjejmë as Ilirët e as Dardanët (por Dardanelet si lokalitet ku ekzistonte Illioni). Për herë të parë Homeri i paraqet pellazgët si banorë të Arbosit (Homer, Ilias, 2, 681. Übersetzt von Johann Heinrich Voss, erschienen bei Parkland, Köln 2000). Njëqind e gjashtëdhjetë

rreshta më tutje Homeri thotë:

«Dhe Hipotosi udhëhiqte fiset e mjeshtëreve në gjuatjen e shtizës.

Pellazgët, banorët e Larisë tmerrmbjellëse» (Homer, Ilias, 2. 840)

Homeri Pellazgët i paraqet si një popull shumëfisnor. Në këngën e dhjetë sërish pellazgët fisnikë së bashku me paionët, lelegët, karët dhe kaukonët (Homer, Ilias, X, 426–429). Më vonë në këngën e gjashtëmbëdhjetë pellazgët kanë edhe Zotin e tyre, Zeusin, i cili jetonte në orakullin Dodona të Epirit (Homer, Ilias, XVI, 233–235). Tek Odiseu Homeri i gjenë pellazgët fisnik duke banuar së bashku me dorët dhe kidonët në ishullin Kreta, ku jetonin të përzier shumë «gjuhë dhe popuj» (Homer, Odyssée, 19, 170–178).

9

Pra, sipas Homerit pellazgët ishin njerëz fisnikë, të cilët jetonin gati gjithandej: në Kretë, Epir, në Larisë, besonin Zeusin dhe ishin shigjetarë të mrekullueshëm.

Paralelisht Homeri ka edhe një nënrrëfim, atë të Dardanëve. Në këngën e dytë të *Iliadës*, Enei, i biri i Afroditës është aleat i Trojës dhe udhëheqë dardanët në luftë (Homer, Ilias II, 819). Në këngën e tretë flet Agamemnoni dhe thotë: «...Dëgjoni fjalën time ju trojanë, ju dardanë dhe miq të tyre» (Homer, Ilias, III, 456). E njëjta thirrje e Agamemnonit paraqitet edhe në këngën e shtatë (Homer, Ilias, VII, 348). Në këngën e tetë Hektori i këshillon luftëtarët e tij dardanë, trojanë dhe likenas që të luftojnë me trimëri kundër grekëve (Homer, Ilias, VIII 173).

Homeri i paraqet Dardanët si pjesë të Trojës (si banorë të qytetit Dardanos, lexo më poshtë Herodotin), pra si banorë të bashkësisë trojane të cilët shkojnë në luftë për të mbrojtur mbretërinë e tyre nga armiqtë e jashtëm, po si likenasit dhe fiset tjera që popullonin Trojën e e atëhershme.

Në dy epet e Homerit nuk ka as edhe një fakt, sipas të cilit pellazgët fisnikë të Epirit, Larisës dhe Kretës, do ti asociante, pra do t'i vënte në kontekst me Dardanët. Meqenëse në botën e Homerit të dy fiset jetojnë në të njëjtën kohë e në rajone të ndryshme dhe me karakteristika të ndryshme, do të dilte jashtë logjike rrëfimi nëse Homeri do t'i paraqiste pellasagët si pasardhës të dardanëve.

b) **Hesiodi** e përsëritën atë (sipas Strabonit, *Geographica*, 7.7.10) që thoshte Homeri, përkatësisht: Zeusi ishte Zoti i pellazgëve dhe më tutje plotëson; emrin e tyre pellazgët e morën nga babai i tyre Pellazgos, i cili ishte edhe babai i mbretit Lykaon dhe të atij të Arkadisë (Arkadia shtrihej – hulumtuesit edhe për këtë nuk janë unik – në Sicili ose në Peleponez). Përndryshe nga këtu nuk rezulton asgjë relevante që do të hynte në funksion të sqarimit të çështjes pellazge.

c) **Letrarët e tjerë**: **Eskili** në pjesën e tij mbi Danaidën thotë: Të ikurit nga Egjipti gjetën mbrojtje te mbreti Pellazgos nga Argosi (Aischylos, *The Suppliants*, Zeile 249–25t). Sipas tij ky rajon gjendej në Mikenë, në pjesën e Thesalisë. **Sofokliu** i përshkruan tyrsenoi –pellazgët si populli më i vjetër i vendeve Argos, qendra e të cilëve ishte Larisa (Sophokles, Fragment *Die Männer von Larissa*, 61–64, 157 –58) dhe Fragmenti *Inachos* 347 (243.) në gjermanishte përkthyer nga Dietrich Ebener, Aufbau Verlag, Berlin, 1995). **Euripidi** Argosin pellazg e vendos si skenë të tragjedisë së tij *Orestia*. (Euripides, *Orestia* S. 197 in der Übersetzung von Johann Gustav Droysen, Kröner Verlag, Stuttgart 1944.)

Ndërsa poeti i mëvonshëm romak **Ovidi** proklamon pellazgët si aleat të grekëve:

«Parisi nuk ishte aty [...] ai që solli luftën e kobshme në atdheun e tij

Bashkë me femrën e rrëmbyer, Atë e ndjeknin anije të përbetuara, mijëra sish,

Dhe e gjithë bashkësia e fisit pellazg». (Ovidius Naso, Publius: Ovids Metamorphosen. 3 Bde., Berlin, Band 3, S. 31–56).

Edhe tek Ovidi shihet se Homeri ishte burrimi dhe inspirimi kryesor i poetëve dhe shkrimtarëve të antikës dhe pasantikës. Versioni i tij i historisë mbi pellazgët, aty këtu me ca nuanca, rrëfëhet edhe më tutje njëjtë. Më vonë Pellazgët gjithnjë e më shumë zhduken si motiv nga krijimtaria letrare e kohës.

Historianët dhe Gjeografët

Historiani dhe gjeografi milezian **Hekaios nga Mileti** (560–480 p.e.s. meret si historiani i parë i njohur) në veprën e tij *Genealogiai* shkruan dy herë për pellazgët, të cilët i paraqet si «genos» që në përkthim do të thotë «fis», «klan» (Hecateus von Milet von Klausen, Rudolf Heinrich, Berlin 1831, Fragment 224, f. 140 dhe Klaus Meister: Die griechische Geschichtsschreibung. Stuttgart 1990). Në një fragment tjetër ai rrëfen që Pelasgos ishte biri i Zeusit dhe Niobes dhe që ai – Pelasgos – kishte një djalë me emrin Lykaon, i cili themeloi dinastinë e mbretërve të Arkadias (Po te Klausen, fragmenti 224).

Pasardhësi i Hekaiosit, **Hellanikos nga Lesbosi** (480–400 p.e.r.) në fragmentin e tij të 76 numron disa mbretër pellazgë: Frastorin, Amyntorin, Teutamidesin (të cilin e përmend edhe Homeri si Teutames) dhe Nasasin. Mbretër që sundonin zonat e Thesalisë dhe Peleponezit. Si pasardhës të pellazgëve Hellanikos i sheh Etruskët, të cilët edhe te Sofokliu paraqiten si Tyrsenoi–Pelazgë (Hellanicus, Sturz & Canteri, 1826, S.108–109).

Nga Etruskologjia e sotme, e cila aktualisht është ngritur në një disiplinë shkencore, mësojmë se Etruskët nuk janë mit por realitet. Edhe Hellanikos mund

të akceptohet si dëshmitar i kohës. Pasi në këtë hapësirë kohore Etruskët janë një perandori e cila në mënyrë permanente gjendet në luftë – Beteja e Cuames 474, Lufta kundër Samnitëve 430, Lufta me Romën 406 etj., (Weltgeschichte, dtv, München, Vëllimi i aktualizuar. 3, 2010, 73). Që nga mesjeta e vonshme deri më sot janë gjetur dhe janë studiuar një numër i madh artefaktesh arkologjike dhe linguistike që kanë të bëjnë me epokën e etruskëve. (Po aty.)

Në vitin 2007 Universiteti i Turinit u bëri një hulumtim gjeneve të elementeve etruske dhe erdhi në përfundimin se Etruskët ishin të ardhur nga Lydia antike. Etruskologu **Guido Barbujani**, i cili gjenotipin e studioi në mënyrë krahasuese konstaton që një e treta e aleleve mitokondriale (kjo në fushën e hulumtimit të gjeneve përcakton formimin e një gjeni i cili gjendet në një vend të caktuar në kromozom. Përmes variacioneve në bazën e Analizës së Gjeneve krijohen forma të ndryshme) janë të njejta me ato të popullatës anadollake (Guido Barbujani: Die Etrusker – eine populationsgenetische Studie. In: Günter Hauska Hrsg.: Gene, Sprachen und ihre Evolution. Regensburg: Universitätsverlag 2005, 185.). Shpërnguljen e Etruskëve nga Azia e Vogël për në Itali Gjeoarkeologu **Eberhard Zangger** e spjeron me krizën politike të shek. 12 në Azinë e Vogël e cila u krijua me përmbysjen e shumë mbretërive në fund të epokës së bronzit (Eberhard Zangger: *Ein neuer Kampf um Troia. Archäologie in der Krise*. München: Drömer-Knauer 1994.).

Padyshim se **Hellanikos von Lesbos** nuk ia qëllon rreth prejardhjes së Etruskëve, por jo edhe Herodoti i cili e rrëfen një histori e cila në asnjë mënyrë nuk kundërshton Barbujanin dhe Zanggerin (Herodot, Historien. 1, 94, përkthyer nga A. Horneffer dhe riedituar nga H. W. Haussig, Alfred Kröner Verlag, Stuttgart, 1971, 48). Përkundrazi; nga studimet e reja kundërshtohet teza e hulumtuesit

gjerman të pellazgëve Eduard Meyer (Meyer, Eduard: Geschichte des Altertums. Völl. 5. Berlin: 1884–1902 si dhe ribotime të shumta pastaj) i cili historitë e Herodotit i gjykonte si gjysmëfiktive, sepse ai shkruan për një qytet Kroton (edhe pse arkeologu dhe profesori Richard Lepsius qysh në vitin 1842 mund të argumentonte se Herodoti flet për qytetin Kroton në Umbri, pra aty ku në të vërtetë jetonin pellazgët. Në: Lepsius, Richard: Über die Tyrrhenischen Pelasger in Etrurien und über die Verbreitung des italischen Münzsystems von Etrurien aus, Georg Wigand Verlag, Leipzig, 1842, 3.) në vend të Kroton, qytet i cili nuk duket të ketë ekzistuar ndonjëherë.

13

Herodoti rrëfen historinë e Pellazgëve kështu: Në librin e tij të parë, fragmenti 57 ai e pranon që nuk njeh gjuhën e pellazgëve; se pellazgët ishin fqinjët e mëhershëm të Dorëve dhe e banonin Thesalinë, Plakinë dhe Skylakën dhe se shumica e tyre ishin bërë (asimiluar) helenë. Në fragmentin 146 ai replikon kundër supozimeve që jonët na qenkan «gjak i pastër» dhe numëron një numër popujsh të cilët banonin në qytetet jonase e në mesin e tyre edhe akadianët pellazgë.

Për të theksuar edhe më tej procesin e përzierjes së popujve dhe kulturave të atëhershme, ai në librin e dytë të tij shkruan se shumica e emrave të Zotërave të helenëve ishin me prejardhje egjiptase dhe pellazge. Në librin e katërt Herodoti flet për një konflikt në mes të pellazgëve dhe argonautëve, gjatë të cilit të parët i përzënë të dytët nga Lemnosi. Pas një kohe edhe vet pellazgët përzëhen nga Lemnosi dhe Imnosi nga persiani Otanes, sikur që thotë Herodoti në librin e pestë fragmenti 26. Në librin e gjashtë, fragmenti 136, pellazgët përmenden në kontekst të një procesi gjyqësor kundër Miltiades. Si rrethanë lehtësuese mbrojtësit e përmendin luftën heroike të Miltiades në betejën e maratonit kundër

pellazgëve. Në librin e shtatë, fragmenti 97, Herodoti përmend Joninë (venbanimi i jonëve ishte para së gjithash Greqia Qëndrore – Atika me Athinën e mëvonshme dhe Euböa).

Në librin e tij tetë, fragmenti 44 Herodoti thotë se Hellasi (Hellas rrjedh nga emri i fisit të Thesalisë Jugore dhe nga emri i qytetit jo larg nga Farsalos, tek Homeri si Distrikt Phthia stërgjyshi i të cilit ishte Hella) më herët kishte qenë në duart e Pellazgëve (Herodot: Historien. I 56ff, 146; II 50ff; IV 145; V 26; VI 136ff; VII 94f; VIII 44.).

Për Ilirinë dhe Ilirët Herodoti flet shumë pak, por me aq qartësi sikur bashkëkohësit e tij ta dinin saktësisht se për cilin vend është fjala. Kur ai pas udhëtimit të tij provon t'i përshkruaj zakonet e asirasve, i krahason zakonet e tyre me ato të fqinjëve të tij ilirë. Në përpjekjen e tij për të skicuar një gjeografi të Skytisë ai e përmend edhe lumin Angros, i cili atje rridhte nga Iliria. Në librin e tij të tetë, fragmentin 137 Herodoti rrëfen historinë e ikjes e tre vëllezervë Gauanes, Aeropos dhe Perdikkas, të cilët përmes Ilirisë arrijnë në Maqedoninë e Epërme (Linguistët dhe shkencëtarët e gjuhësisë si Otto Hoffmann, Ivo Hajnal, Hermann Bergston dhe të tjerë Maqedonët i radhisin si fis grekësh, të cilët ishin të veçantë, pasi ata ishin përzier me Ilirët dhe Thrakët. (Herodot. Historitë, I 196; IV 49; VIII 137; IX 43.)

Për Dardanët Herodoti flet në librin e tij të parë, pestë dhe shtatë. Kur Herodoti raporton për vendin Dardanos i cili përkalohet nga mbreti pers Kyros, gjatë pushtimeve të tij në Babiloni, pa dyshim se e ka fjalën për qytetin në bregun aziatik të **Turqinë e sotshme, Helespontin**, respektivisht provincën **Çanakkale** ku më vonë edhe ndodhi beteja e famshme e Galipolit. Për të njëjtit dardanë ne lexojmë

edhe tek **Tukididi** (8.104) (Thukydides: Der Peloponnesische Krieg. Në gjermanishte përkthyer nga Georg Peter Landmann. Düsseldorf 2002.). **Straboni** (13,1,28) rrëfen se si gjatë luftës në mes të Romakëve dhe Antiohisë, Dardanët e Hellespontit iu bashkuan romakëve. Për çka banorët e qytetit Dardanos pastaj u shpërblyen nga Roma me statusin *civitas libera*, gjë që mund të lexohet edhe te **Titus Livius** (38,39,11) (Po aty, I 189; V 117; VII 43.).

Edhe historianë dhe gjeografë të tjerë të kohës antike si **Eforus**, **Dionisos**, **Pausianus** e përsërisin të njëjtën teori pellazge e cila fillimisht gjindet te Homeri dhe Herodoti.

15

Po konstatojmë se asnjë poet, shkrimtar tragjedishë dhe gjeograf i antikës së hershme dhe të vonë nuk na jep asnjë arsye – madje edhe asociative – që Pellazgët të kenë ndonjë lidhje me ilirët, maqedonët apo grekët. Një ndërlidhje e tillë ekzistonte, mirëpo me Dardanët e Dardanellës së Ilionit e jo me të tjerët. Buxhovi me qëllim ndërron Dardanos me fisin e Dardanëve (që nuk luanin ndonjë rol më herët), i cili jetonte në periferi të Ilirisë Jugore dhe më vonë themeloi edhe mbretëritë e veta.

Deri më sot nuk ka asnjë indikacion, i cili do të konfirmonte fatin e pellazgëve në një të njërën apo tjetrën fazë të historisë. Ndërtimet cikloprike, të cilat Buxhovi i paraqet si specialitet pellazg (Buxhovi, Kosova, Libri 1, 66.), janë arkitekturë dhe formë vendbanimi karakteristike e kohës së vonë të bronzit në Transkaukaz (1500–780), siç na dëshmojnë arkeologët dhe historianët Bernbeck dhe Kohl (Bernbeck, Reinard: Politische Struktur und Ideologie in Urartu. Archäologische Mitteilungen aus Iran und Turan 35/36, f. 267–312 për kohën e vonshme të hekurit shih edhe Kohl, Philip L: Migrations and Cultural diffusions in the later Prehistory of the Caucasus. Në: Ricardo Eichmann/Hermann Parzinger Hrsg.,

Migration und Kulturtransfer. Bonn: Habelt 2001, S. 324).

«Argumenti» mitologjik i Buxhovit

Mitet që në studimet mbi mitologjinë antike njihen si *cikli tebanik* (Kereneyi, Karl. Die Mythologie der Griechen, dtv, München, 22. Auflage, 1960/2008.) në librin e Buxhovit transferohen si botë mitologjike pellazgo–dardane (Buxhovi, Kosova, Libri 1, 57–65.). Pohimet e tij mbështeten në dy indikatorë: 1 Herodoti pohon që Helenët i kanë Zotërat e tyre nga egjiptianët dhe pellazgët dhe 2. Biri i Kadmosit dhe Harmonias quhej Illyros, ky i fundit themeloi Illirinë.

16

Llogaria duket mjaft e thjeshtë dhe logjike. Megjithatë nga kultura oborrtare e epokës mikeno–mionike, nga Teba në Boeti, aty ku gjeneologët i gjetën këto rrëfime mitologjike (750 – 500 p.e.s.) dhe i shkruanin në heksametrin daktilik të greqishtës së vjetër, kanë mbetur rrëtime dhe mbishkrime të cilat tregojnë një histori krejtësisht tjetër dhe të veçantë, kështu duke rrëzuar çdo autoritet të miteve për të shërbyer si argumente shkencore. Ato nuk shërbejnë gjithaq kur tentojmë të bëjmë rekonstruimin e identitetit kulturor të fiseve. (Kereneyi, Karl: Die Mythologie der Griechen, 7–42.). Pse?

Kadmosi – babai i Illyros – ishte i biri i Agenorit dhe mbreti më i madh i Tebës. Përtej botës së legjendave, sidomos atyre me kulçedrën dhe themelimin e Tebas, (të cilën Buxhovi e integron në sqarimin e tij të miteve pellazgo–dardane) ekzistojnë qindra gjetje të cilat vënë në dritë historinë më të faktizuar të këtij rajoni dhe rikonstruktojnë përmasat religjioze të kohës. Në një numër të madh tabelash lineare B janë mbi njëqind vula asirike nga shekulli 13, të cilat e argumentojnë varësinë e Tebës nga mbretërit e

Mesopotamisë. Shumica e hetitologëve nisen nga fakti se tebanët janë pjesë e diasporës së mbetur nga invazionet e hershme të ardhura nga rajoni i lumit Tigris. Ky supozim forcohet edhe më shumë për shkak të luftërave të vazhdueshme të Tebës kundër Athinës dhe për përkrahjen permanente që tebanët ua bënin asirasve, persëve dhe perandorive tjera të Azisë Qendrore dhe Anadollit. (S. Deger-Jalkotzky, O. Panagl (Hrsg.): Die neuen Linear B-Texte aus Theben Akten des internationalen Forschungskolloquiums an der Österreichischen Akademie der Wissenschaften am 5. und 6. Dezember 2002, Wien 2006.).

Domethënës në këtë mes janë letrat e përmbledhura në alfabet pykor dhe në një hetitishte të çalë e të cilat i ishin adresuar mbretit hetit *Hattušili II*. Hetitologu dhe orientalisti i famshëm Frank Starke i dëshifroi ato si raport të tebanëve për mosmarrëveshjet ndërmjet tyre me ishujt tjerë të egjeut verior që kishin rreth çështjes së Trojës. Shumica e letrave përmbajnë emrin e Kadmos dhe Etokles. (Starke, Frank: Die keilschrift-luwischen Texte in Umschrift. Wiesbaden: Harrassowitz 1985.)

Kjo gjendje e fakteve, karahasuar me historinë e rekonstruktuar të Buxhovit, rezulton një përfundim logjik, e cila historianit kosovar sigurisht se nuk do t'i pëlqejë fare:

- a) Kadmosi fillimisht ishte një mbret hetit. Duket sikur – sipas autorëve antik të cilët i citon edhe Buxhovi – edhe Pellazgët dhe të tjerët ta kanë pranuar Kadmosin si mbret/zot të tyre.
- b) Është e sigurt që hetitët ishin një popull i Azisë së vogël i cili jetonte në Sirinë dhe Palestinën e sotme.
- c) Është e sigurt që tebanët korrespondonin në gjuhën hetite madje edhe

atëherë kur greqishtja vlente si «gjuhë univerzale» e rajonit. Për këtë arsye edhe epiteti «barbar» i Herodotit për pasardhësit e hetitëve, të cilët nuk flisnin greqishten.

- d) Sipas kësaj sage, Illyros është biri i Kadmos dhe gruas së tij Harmonia (ose Niobe, varësisht nga forma e recipimit).
- e) Illyros themeloi mbretërinë me emrin Iliria.
- f) **Conclusio:** Pra, ilirët, dradanët, respektivisht shqiptarët dalin si (sikur edhe pellazgët, pasi që Kadmos ishte edhe babai i Pellasgosit) etni me prejardhje hetite, respektivisht siriko-palestineze.

18

Këtu ne nuk dëshirojmë të shumëzojmë edhe më tej spekulimet lidhur me prejardhjen e Ilirëve, Pellazgëve Thrakëve etj., por vetëm shërbehemi me formulën zenonike të paradoksit, për të tërhequr vëmendjen në kontingjencën (kontingjencë – nga logjika – formë e dëshmisë e cila sikur që mund të jetë e saktë mund të jetë edhe e gabuar) të cilën e përmbajnë shumica e e teorive që përpiqen të dëshmojnë prejardhjen etnogjentike të popujve në sajë të arsenalit mitologjik.

Shkencëtari i letërsisë Hanjo Kesting, para pak kohësh solli një analizë të mrekullueshme krahasimtare të teksteve më të vjetra të qytetërimit. (Kesting, Hanjo: Grundschriften der Europäischen Kultur– Antike, Mittelalter, Renaissance und Neuzeit. 3 Bde. Göttingen: Wallstein Verlag 2012). Në librin e tij të parë mbi antikën, gjatë krahasimit të Epit të Gilgameshit, veprave të Homerit, Biblës dhe autorëve të tjerë deri te *Germania* e Tacitit ai në mënyrë tejet koncize mund të tregojë se si mitet dhe ndodhitë (?) e botës mesopotamike të Gilgameshit mund të gjinden edhe tek veprat e Homerit, Bibla, te Eskili, Sofokliu, Platoni, Vergjili,

Ovidi e kështu me radhë. Zotërat në mënyrë permanente ndryshojnë emrat, gratë dhe fëmijët e tyre, ndërsa narrativja mbetet gjithmonë e njëjtë. (Po aty. Libri 1 mbi antikën). Madje edhe Herodoti tërheq vëmendjen të ketë ka patur zhvendosje mitesh në mes të popujve dhe fiseve. Nga historia e kulturës së antikës dimë që bota e zotërave dhe të ashtuquajturave vende të shenjta shërbenin si pikëtakime për grupe të ndryshme gjuhësore dhe kulturore. Atëbotë – kur nuk ishte prezente ideja e kombit, etnisë – dyndjet e popujve, përzierjet, lidhjet dhe asimilimi ishte një normalitet shumë më i fortë se sa më vonë. (Bringmann, Klaus. *Kulturgeschichte der Antike*, München 2011, S. 139–141.)

19

Termet kryesore *Helenët* dhe *Barbarët*, të cilat Buxhovi i përkthen si ilirë dhe grekë, në fjalorin e autorëve antikë nuk kishin asnjë kuptim tjetër përpos se për të dalluar njerëzit në greqishtfolës dhe jogreqishtfolës. Në historinë e apostujve (6.1) edhe hebrenjtë që jetonin atje definohej si helenë (Thompson *Studien–Bibel*. Ribotim i reviduar 1984). Hebrenjtë – sikur që dihet – nuk kishin të bënin asgjë me religjionin dhe kulturën greke. Madje si barbarë janë etiketuar edhe vet grekët që nuk zotëronin pa gabime gjuhën, pra të tillë nuk janë quajtur vetëm «fiset e prapambetura» dhe brutale, që kundërshtonin t'i dorëzonin armët në portat e Polisit (Todorov, Tzvetan: *Die Angst vor den Barbaren*. Hamburger Edition, 2011. f. 28–28), por gjithë ata që nuk flisnin gjuhën e Homerit.

Përveç të gjitha problemeve të cekura më lartë, sa i përket rolit të miteve në identifikimin e kulturave të veçanta, as në interpretimin mitologjik nuk ekzistojnë nyje familjare e kombinacione që do t'i lidhnin konkretisht e qartë pellazgët me Ilirët ose Hetitët, Etruskët, ose Tebanët me Dardanët ose Ilirët.

Mitologjia si e tillë duket sikur tu ketë takuar të gjithëve. Secili popull i ka

interpretuar e përdorur ato sipas nevojave të veta. Shkenca e mitologjisë deri më sot nuk ka mundur të thotë (dhe duket mjaft vështirë se do të sqarojë diçka edhe në të ardhmën) se cili zot kujt i ka takuar, ashtu siç thotë Arkeologjia sot se në Evropën Juglindore kanë jetuar një numër i madh i kulturave, religjioneve dhe popujve, të cilët në mënyrë koalicionesh formonin rajone dhe mbretëri për të mbijetuar nëpër kohë dhe situata. Prandaj me plotë të drejtë profesori dhe specialisti i Europës Juglindore nga Mynihu Edgar Hösch me tezën e tij shkruan se: «Përzierja irrituese etnike e Evropës Juglindore është rezultat i proceseve asimiluese ndërmjet popujve autoktonë dhe dyndjeve që kanë ndodhur vazhdimisht e ndër shekuj» (Hösch, Edgar. Geschichte der Balkanländer, C. H. Beck Verlag, München, 2. Aufl. 1993, S. 21.).

20

Historia e antikës romake (Huttner, Ulrich. Römische Antike, Attempto Verlag, Tübingen, 2008.) dhe ajo e antikës së vonshme (Demandt, Alexander. Geschichte der Spätantike – Das Römische Reich von Diokletian bis Justinian, C.H. Beck Verlag, Aufl. 2, 2008.) sjellin argumente të mjaftueshme për atë se parimi ligjor romak «*Dum nullum fastiditur genus, in quo eniteret virtus, crevit imperium Romanum*» (shqipëruar: «pasiqë askush nuk u përjashtua në sajë të prejardhjes dhe ajo (Roma) pranoi çdo njeri të zellshëm u rrit perandoria Romake», cituar sipas Demandt Alexander, Geschichte der Spätantike, S. 288.) i ka rrënjët qysh më herët, në imperitë madje edhe të shekullit 20 p.e.s, si në orient ashtu edhe në okcident. (Po aty.)

Çështja Ilire

Historiografi i sotshëm është i detyruar që edhe strukturat organizative politike e

kulturore të mbretërive Ilirë dhe dardane t'i vështrojë nga ky kontekst.

Posaçërisht në Ilriologji, kjo lloj perspektive është me rëndësi kapitale, ngase, gjersa tek grekët dhe romakët mund të fiksohen disa karakteristika kulturore-identitare, tek figurat sunduese ilire kjo gjendje është shumë më komplekse dhe më spekulative. (N. G. L. Hammond, *Illyrians and North-West Greeks*, in *CAH: VI2* 1994, 427 f.; J. MORRIS, *Archaeology and Archaic Greek History*, in: N. FISHER, H. VAN WEES [s. o. A. 2] 40 f.; 50; 57). Studiuesi i antikës, i vdekur në vitin 2001 Nicholas Geoffrey Lemprière Hammond përshkruan raportet e brendshme të Ilirisë si një konglomerat bashkësisë fisnore dhe popujsh (Koinons), të cilët zinxhirin e urdhërave mbretërorë i akceptonin vetëm në kohëra lufte, atëherë kur viheshin në rrezik resurset e tyre ekonomike. (Po aty.)

Tek të njëjtat rezultate vjen edhe arkeologu gjerman i mesjetës së hershme dhe editor i Leksikonit Real të Antikës gjermane Heiko Steuer, i cili shkruan se në Iliri mbreti kishte kompetencë vetëm në kohëra lufte përderisa në kohë paqeje zotëronte një «liri, një an-arki në kuptimin më burimor të fjalës» (Steuer, Heiko. Artikel: *Hauptling, Hauptlingstum*, në: *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde* 13 (1999) 291–31, 1 298 f.). Pierre Carlier në studimin e tij «*Rois illyriens et „roi des Illyriens“*» konfirmon edhe më bindshëm këto rezultate duke shpjeguar se pikërisht kjo mungesë e fakteve materiale është arsyeja se përse mbi perandoritë mbretërore ilire ekzistojnë aq pak fakte (me përjashtim të disa monedhve në greqisht dhe latinisht), gjë që pamundëson krijimin e një historie më pak spekulative rreth rolit të Ilirëve në kohë të caktuara. (Carlier, Pierre. *Rois illyriens et „roi des Illyriens“*, in *Ill. I* [s. o. A. 1] 39–46, N.G.L. HAMMOND, *The Illyrian Kingdoms, circa 400 – 167 B. C.*, *ABSA* 61, 1966, 239–253. 6 z. B. „Könige“ der Encheleis, Taulantier, Ardiaier, Stellen bei CAarlier 47. 1994.)

Paradigmat dhe mungesa e fakteve

Përkundër kësaj faktologjie gati inekzistente (një ankesë e ardhur kryesisht nga arkeologët) në llirologji ka një paradigmë e cila përfaqësohet nga shumë shkenctarë seriozë, në mesin e tyre edhe historianë me nam të kohës si: Peter Bartl, Peter Jordan, Klaus Steinke, Wilfried Fiedler, Walter Raunig, Noel Malcolm, Edgar Hösch, Karl Kaser, Wolfgang Zeitler, Joachim Matzinger, Stefan Troebst etj. Ky ekip hulumtuesish nuk përmendet fare në historiografinë e Buxhovit, ngase këta kontinuitetin e shqiptarëve të sotëm nga Ilirët e paraqesin vetëm si të mundur (kontingjent – e mundshme ose jo). Në historiografinë e Buxhovit për Ilirët, Dardanët dhe Shqiptarët paraqitet vetëm doktrina shtetërore e «Historia e Popullit Shqiptar» (Akademia e Shkencave, Toena, Tirana, 2002.), e shoqëruar me citatet e tjetërsuara të Peter Bartl, Stadtmüller dhe shkenctarëve tjerë të variantës së kontingjencës. Ai harron në listën e burimeve ta përmend Michael Wheatmann (Balkanchronik), historianin aktual i cili është në po të njejtën linjë me të dhe me historinë zyrtare. Burim kryesor (madje edhe duke keqpërdorur, sikur që do të shihet tek çështja dardane) të dy librave ka vetëm *Historinë* zyrtare.

22

Dardania – trake apo ilire?

Grupin tjetër të shkencëtarëve, të cilët e përjashtojnë teorinë e prejardhjes ilire së shqiptarëve, Buxhovi e denoncon si propagandues të historiografisë serbe (në fakt historiografia serbe bën gjithçka që shqiptarët të i lokalizojë si të ardhur nga Kaukazi ose Palestina, çka edhe Buxhovi e bën padashje me argumentet e tija mitologjike). Buxhovi e hesht faktin se kjo teori që indentifikon shqiptarët si pasardhës të trakëve rrjedh nga linguistët me famë botërore si Gustav Weigand, Georg Solta, Françoise Bader, Claude Brixhe etj. Për ne mjafton vetëm të dijmë të lexojmë për të parë se këta autorë nuk janë serbë. Edhe pse Buxhovi përjashton

tezën trake, ai si duket «pa vetëdije» bëhet përkrahës i saj. Si?

Për arsye se Buxhovi Dioklecianin dhe Justinianin i paraqet si figura që sigurojnë kontinuitetin e traditës pellazgo-iliro-dardane, mbretër që kontribuojnë që Dardania të ngritet në djepin e fundit dhe më me rëndësi të kulturave antike. Me këtë Buxhovi *in silentio* provon ta ushqejë tezën e supermacisë kosovare ndaj trojeve tjera shqiptare. Që nga shpallja e pavarësisë së Kosovës, shtresa të caktuara intelektualësh kosovarë, në favor të krijimit të një identiteti të veçantë, tentojnë që famën e Ilirisë ta bartin nga Dalmacia dhe Adriatiku shqiptar i Durrësit – në të njëjtën formë sikur edhe ilirologët modern slloveno-kroat – e ta deplasojnë në Kosovën e sotme. Me këtë Buxhovi tenton të vë në lëvizje një rikonfigurim të vetëdijes panshqiptare, e cila nuk do të absorbonte më Shqipërinë si «mëmëdhe» sikur deri tani, por Kosovën. Një strategji identike me atë të serbëve, të cilët dëshirojnë të stampojnë Kosovën si «djep të kombit serb». (Buxhovi, Kosova, Libri I, 235–499.).

23

Të kthehem tek «mbretërit pellazgë, ilirë dhe dardanë Diokleciani, Konstantini dhe Justiniani» të Buxhovit.

Në 30 vitet e fundit janë bërë studime të panumërta për figurat qendrore rreth perandorive romake. Në kuadër të kësaj edhe shumë monografi shkencore mbi tre mbretërit e lartpërmendur. Në mënyrë të akumuluar i gjejmë rezultatet në studimin e profesorit të Historisë së Vjetër në Institutin Goethe të Frankfurt am Main-it, Hartmut Leppin. Libri i tij «Justiniani – eksperimenti i krishterë» vlenë si libri më i mirë dhe më ekzakt ndër monografitë e publikuara deri më tani për Justinianin.

Çfarë shkruan Leppin?

Justiniani, respektivisht Petrus Sabbatium sikur që ishte emri i tij i vërtetë, rrjedh nga prefektura Illiricum, nga rajoni në mes të Scupi dhe Naissus (sot, Nish, Shkup). U lind në vitin 482 në Tauresium (Maqedonia e sotme). Për shkak të prejardhjes së tij, bashkëkohësit e atë e quanin *Traku*. Sikur që e thirrnin edhe Dioklecianin, Konstaninin e Madh dhe Valentianin, ngase që të gjithë kishin të njëjtën prejardhje. Justiniani kishte vëllezër e motra, në mesin e tyre edhe një motër me emrin Vigilantia. Justinianin prindërit e tij e pagëzuan sipas perëndisë trake Sabazius. Emër, të cilin ai e fshehte me qëllim për të bërë karrierë ushtarake në perandorinë romake. Për shkak të dialektit të tij trak, ai fliste një greqishte të çalë, por të njëjtën, sikur që e argumentojnë korrespondencat e tij, e shkruante në mënyrë të përkryer. (Leppin, Hartmut. Justinian – das christliche Experiment», Klett –Cotta Verlag, Hamburg 2011.).

24

Të marrim për ndihmë silogjistikën aristoteliane:

Fjalja e sipërme: Justiniani ishte trakas. Kishte emër të zotit trakas Sabattius (një zot i përafërt me Dionisin). Se çka ishin stërgjyshërit e tij (pellazg, hetitë apo diçka tjetër) nuk mund të argumentohet. Është e sigurtë se nuk ishin ilirë, ngase në kohën e tij njëkohësisht jetonin edhe fise të tjera të njohura si ilire. Në të kundërtën ai në burimet e kohës do thirrej «lliri» e jo «Thraku». Logjike, apo jo?)

Fjali e poshtme: Ai fliste trakisht dhe një greqishte të çalë por shkruante shumë mirë në të dyja gjuhët. U bë perandor i Perandorisë Romake dhe e krishtëroi atë.

Konkluzioni: Justiniani nuk mund të ketë qenë pellazg apo ilir. Dardan ishte me siguri, ngase jetonte në provincën autonome historike të Dardanisë e cila ishte nën sundimin romak, provincë në të cilën jetonte një përzierje e fiseve, popujve dhe kulturave të ndryshme.

Me të njëjtën formë silogjike mund të funksionojmë edhe me dardanët e tjerë të Buxhovit. A ishin dardanët trakë dhe të fundit apo të parët shqiptarë? Edhe teza e Weigand nuk mund te merret seriozisht, ngase Dardania nuk kishte një strukturë homogjene kulturore. Weigand mund të mos ketë të drejtë, por Buxhovi edhe më pak, ngase ai në mënyrë indirekte e konfirmon Weigandin ama njëkohësisht dëshiron të mbetet ilir. Kundërshtitë në librin e Buxhovit janë të panumërta. Praktikisht secilen tezë të tij, po në këtë mënyrë, mund të trajtojmë deri në ad absurdum.

25

Dallimi në mes tezave dhe parullave

Po shohim se në literaturën antike (që nga Homeri e deri te Ovidi) nuk ekziston as edhe një referencë e cila do të përkrahte qoftë edhe për së afërmi tezën pellazgo-ilire të Buxhovit. Asnjë nga shkruarit antikë të historisë dhe gjeografisë (që nga Herodoti, Tukididi, Straboni, Titusi e deri tek Pausianus) nuk i sjell pellazgët në një lidhje me Ilirët e edhe më pak me Dardanët. Mitologjia nuk tregon asgjë tjetër për faktin që zotat dhe format tjera fiktive ishin migrantë të përjetshëm nëpër popuj e kultura. Mitologjia mbetet një letërsi e bukur, një botë përrallash të cilat neve prifti Gustav Schwab na i ripërsëriti duke na i bërë edhe më të bukura, por ajo, tradita mitologjike, nuk guxon asesi të keqpërdoret për të rikonstruktuar ideologji të reja identiteti. Ne kemi ardhur në përfundim se rezultatet e reja shkencore nga linguistika, arkeologjia, historia e dyndjes së popujve, antropologjia, etnologjia dhe së fundmi edhe analiza e ADN flasin kundër mozaikut të hipotezave të Buxhovit, por edhe kundër doktrineve të shumta rreth autoktonitetit që shpërndajnë historiografitë e Evropës Juglindore.

Çka mbetet më e qëndrueshme në tezat e Buxhovit?

Si duhet të kuptojmë konstatimin e Buxhovit se; Autorët antik me fokusimin e tyre tek pellazgët dhe vlerat e tyre si paraardhës të helenëve i kanë hedhur për tokë të gjitha teoritë joshkencore të filohelenëve?

Cilët autorë antikë?

Ata të cilët ne posa i trajtuam dhe mbi të cilët duhet të ketë ndërtuar Buxhovi teorinë e tij, thonë krejtësisht diçka tjetër. Pikërisht për këtë shkak u hodh poshtë nga ilirologët, specialistët e antikës dhe të tjerë edhe teoria pellazge e Hahn-it.

Për shkak se ajo është një interpretim i pasaktë i teksteve të autorëve antikë.

Teza e tij «Dardanët sikur të gjithë tjerët – fise ilire – janë pasardhës të pellazgëve dhe të gjitha tezat tjera në librin e parë janë për tu refuzuar si parolla të konotuara ideologjike dhe joshkencore.

26

Njëqind vjet keqkalkulim

Historiani romak Ammianus Marcellinus (330–400) shkruante: «Fara e gjithë të kqijave dhe zanafilla e katastrofave të shumta [...]sikur që kam kuptuar unë kishte këtë shkas: Popullin e Hunëve [...]» (Ammianus Marcellinus: Römische Geschichte von Wolfgang Seyfarth, Berlin 1968–1971 (Schriften und Quellen der alten Welt 21, 1–4). Buxhovi pohon të kundërtën: Ishin sllavët ata që në shekullin e VII e mallkuan Evropën duke e ndarë në lindje dhe në perëndim. Nga të gjithë «pushtuesit, sllavët ishin më barbarët», thotë autori (Buxhovi. Libri I, 330–350). Si burim referues për këtë pohim Buxhovi paraqet librin e Noel Malcolm «Kosovo a short History» (Pan Books, 2002). Por, në faqet e cituara (23–42) të Malcolm dhe të autorëve të tjerë (Jireček, Ostrogorski), të cilat Buxhovi i përdor si referenca, sllavët nuk paraqiten aty më barbar se sa Hunët, Avarët dhe ekspansionistët tjerë. Natyrisht, të gjithë ishin brutalë, pra edhe sllavët.(Malcolm. Kosovo, S. 22–23) Do

të ishte edhe e dyshueshme sikur Malcolm të pohonte diçka të tillë, ngase në 50 vitet e fundit (pas Jirecek, Ostrogorski dhe Shevill të viteve të 20 -ta und 40 -ta të shekullit të kaluar) janë bërë qindra studime të cilat përpos tjerash arritën të datojnë saktë valët ekspanduese drejt Evropës Juglindore. Në këto studime, sikur edhe te Malcolm (Kosovo, S. 22–23) dhe Jireček (Historia e serbëve, ribotuar nga Jovan Radoniç, Beograd, 2006, Fq. 46), pushtimi sllav nuk datohet me shekullin VII sikur që thotë Buxhovi (Kosova, Libri I, 336), por në mesin e shekullit të VI, më saktë në mes viteve 547–550. Po këto data na i sjell edhe Profesori i Kings Colleg-it nga Londra Peter Heather me librin e tij «Invasion der Barbaren (Klett-Cotta Verlag, 2011, Stuttgart). Buxhovi keqkalkulohet për rreth 100 vjet.

27

Në këtë kapitull gati pa burime (ose me burime të falsifikuara) ekspandimi i avarëve, gotëve, hunëve të Attilas dhe Udines përkundër edhe burimeve të kohës (psh. Olympiodori, Prokopi, Hieroklesi etj.). sugjerohen si më pak brutale dhe më të parrezikshme se sa ato të sllavëve barbarë, të cilët në fakt vijnë nga të njejtat stepa dhe rrethina sikur edhe kolegët e tyre hunë. Seleksionimi i sllavëve si më barbarët dhe fajtorët për shkatërime nuk është i papritur, mirëpo shkencërisht i paqëndrueshëm (Demandt. Geschichte der Spätantike, F.1–8).

Ndërkohë, gati është e qartë se hunët para se të marshonin për në perëndim, jetonin në mes të lumenjve Don dhe Wolga në stepat euroaziatike (Rusia e sotshme). Sa i përket prejardhjes së hunëve, shkenca ushqehet me supozime. Disa i shohin ata me prejardhje kineze, disa të tjerë si iranianë turkfolës dhe grupi më i madh i hulumtuesve mendojnë se ishin paraardhësit e proto- dhe Wolgabullgarëve të cilët më vonë ndahen në dysh: në fisin e krishterë sllav (protobullgarë, shekulli 10) dhe në atë musliman (Wolgabullgar). (Jonathan Shepard: Slavs and Bulgars. In: The New Cambridge Medieval History. Bd. 2. Cambridge 1995, S. 228ff).

Heather, Demandt, Hösch, Malcolm dhe posaçërisht historianët e Historisë Romake, Huttner dhe Leppin, fajn për shkatërrimin e strukturës së popullatës dhe tregtise së Evropës Juglindore të asaj kohe e adresojnë tek hunët dhe avarët, e jo sikur që thotë Buxhovi, parimsht tek sllavët. Në kuptimin lokal dhe në një kuptim të kufizuar kohor Buxhovi ka të drejtë. Në fakt ishin sllavët ata që në vitet 547/548, demoluan dhe pushtuan Trakinë dhe Ilirinë deri në Epidamnos (Durrës). Të inkurajuar nga këto fitore, 13000 sllavë marshuan drejt Selanikut. Mungojnë dokumente për atë se deri kur mund të meren sllavët si zotërues të trojeve ilire. Është e sigurt se që nga viti 602 ndryshon historia kur perandori i hershëm bizantin Maurikios i shtyu avarët dhe antët për të i përndjekur sllavët deri në Dalmaci dhe për të i shkatërruar ata. Diku rreth vitit 604, në Iliri hynë në fuqi sërish rrethanat romake. (Heather, Peter. Die Invasion der Barbaren, 364–365.). Më vonë, deri në shekullin e dhjetë sllavët dhe pasardhësit e tyre ishin të pushtuar nga të tjerët. Vetëm nga viti 950 e këtj historia merr shënim për ekzistencën e tyre, atëkohë kur fiset sllave provuan (dhe dështuan) të organizonin një kryengritje kundër perandorisë bullgaroperëndimore të Carit Samuel (Hösch, Edgar. Geschichte der Balkanländer, 57–5).

28

Faciti: Përpjekja e Buxhovit për të bërë vetëm sllavët përgjegjës për shkatërrimin e qytetërimit antikoeuropian është joserioze. Sulmet sllave ishin një pjesë e ekspansioneve që restrukturuan, prishën dhe rikonfiguruan demografinë dhe pluralitetin kulturor të popujve të asaj kohe në Ballkan, mirëpo krahasuar me ato parapraket e më të vonat, triumfi i tyre ishte fare i shkurtër dhe i pakrahashueshëm më dhunën e hunëve dhe avarëve.

Teoria e Buxhovit mund të kuptohet vetëm nga aspekti kontrafaktik: Nëse Iliria me të vërtetë ka qenë çerdhe e civilizimit antik, atëherë Buxhovi do kishte të drejtë. atëherë sulmet sllave do të ishin fajtores për shkatërrimin e qytetërimit antik të europës juglindore. Natyrisht pra shikuar në mënyrë kontrafaktike.

Bilbografia si ilustrim

Lexuesit mund të mbeten të qetë. Ata të cilët kanë lexuar njëherë «Historia e popullit shqiptar» mundet të lënë anash librin «Kosova– Perandoria osmane», sepse s’do të humbin gjë. Është një përsëritje e mërzitshme e historiografisë shqiptare. Aty–këtu Buxhovi përmend libra si «Kosovo a short History» të Malcolmit, «Crescent and the Eagle» të Georg Gawrych (London: I. B. Tauris, 2006.) ose atë të Oliver Jens Schmittit «Skanderbeg» (Skanderbeg – Der neue Alexander auf dem Balkan. Pustet Verlag Regensburg, 2009), por ato ai nuk i përdorë vërtet. Ai komenton dhe replikon me «Skënderbeun» e Schmittit pa bërë transparente se çfarë ka shkruar Schmitt. Asgjë nuk argumenton, por vetëm shkruan se studimi i profesorit nga Vjena nuk qëndron dhe pikë.(Buxhovi, Kosova, Libri II,71)

Indikatorë tjetër që flet për huazimin komplet të «Historisë e Popullit shqiptar», është edhe mungesa e informacioneve dhe dijes nga ana e të dyja palëve. Sikur «Historia» ashtu edhe Buxhovi shkruajnë për proceset e kohës osmane pa pasur ndonjë ide që vetëm në mes të viteve 2001 dhe 2007 janë botuar së paku 50 studime në anglisht, gjermanisht dhe frëngjisht, libra që sjellin burime të reja dhe të detajuara e që demantojnë interpretimet e shumta të viteve të pasluftës së dytë botërore e deri në vitet e tetëdhjeta.

Historiani pa asnjë burim të 50 viteve të fundit

Vetëm një historian i cili nuk i ka bërë detyrat e shtëpisë si duhet guxon që panslavizmin ta reduktojë në një konflikt ruso-osman (Buxhovi. Kosova, libri II, S. 168–175). Pansllavizmi më shumë ishte një program kulturor antiperëndimor (N. J. Danilewskij. Rusia dhe Evropa Europa, 1880. Iwan Krijewski und Aleksej Chomjakov), i cili mbijetesën e sllavizmit e shihte vetëm përmes shkatërrimit të perëndimit (të inkurajuar më vonë edhe nga Oswald Spengler). Buxhovi tematizon pansllavizmin sllavojugor dhe nuk din të thotë se përpos serbëve, të gjithë sllavët e tjerë nuk ishin kundër vetëm monarkisë Austro-Hungareze dhe Osmanëve por edhe kundër Ruisë sikur që mund të lexohet edhe në deklaratën e dalë nga Kuvendi i popujvë sllavojugor të mbajtur në Nish, më 7 dhjetorë të vitit 1914. (Withmann, Michael. Balkanchronik, 2000 Jahre zwischen Orient und Okzident, Teil III. Pustet/Styria Verlag, 2. Und erweiterte Auflage, 1997).

30

Vetëm dy burime nuk mjaftojnë

Duke ditur që ekzistojnë disa projekte të cilat mirren me rishkrimin e historisë shqiptare mendojmë se një debat edhe më i thellë me «Historinë e Popullit Shqiptar», të prodhuar nga kuzhinat ideologjike të së kaluarës do të ishte i tepërt, edhe pse vetë debati me Buxhovin është paralelisht edhe debat me «Historinë» e rrëmbyer nga ai.

Dy pjesët e para të librit të tretë (15–455), konform gjithë librave të tij, janë një përsëritje jokritike e «rezultateve hulumtuese» nga autorët e «Historia e Popullit Shqiptar» dhe të historiografisë serbe. Të reja këtu janë dy studime të cilat kanë të bëjnë posaçërisht me Kosovën në kohën e Jugosllavisë: Libri publicistik i Viktor Meier «Wie Jugoslawien verspielt wurde» (Beck Verlag, München, 1996.) dhe libri i edituar nga Dunja Melčić «Der Jugoslawien Krieg – Handbuch zu Vorgeschichte,

Verlauf und Konsequenzen»(Verlag für Sozialwissenschaften, 2 Aufl. Wiesbaden, 2007). Në fakt kjo pjesë nuk sjell asgjë të re për hulumtuesit e gjuhëve të huaja, por për historiografinë shqipe po, ngase këtu për herë të parë ka të dhëna për burimet (së paku ë bibliografinë e librit të tretë, faqet 911–920.) të cilat janë një referencë e mirë, sidomos kur dëshirojmë të dijmë se si reflektojnë intelektualët vendorë mbi historinë e shkatrrimit të Jugosllavisë, tekste të cilat janë kryesisht korrekte dhe të ndërtuara në bazë të metodologjisë shkencore gjermanofone.

Me gjithë «alergjinë» që Buxhovi ka ndaj hulumtuesve joshqiptarë, ai është dashur patjetër të i lexojë studimet më të reja të dy instituteve (Instituti i Europës Juglindore dhe Instituti i Historisë së Europës Lindore) në Regensburg dhe Vjenë, poqëse ai me të vërtetë do dëshironte të bënte një punë shkencore. Në «Albanische Geschichte – Stand und Perspektiven der Forschung» të edituar nga Oliver Jens Schmitt dhe Eva Franz (Oldenburg Verlag, München 2009) janë rezultatet shkencore të autorëve më të rëndësishëm gjermanofonë (Matzinger, Schmitt, Schumacher, Koller, Clayer, Fischer, Schmidt–Neke, Pichler, Elsie, Malcolm, Bartl, Hösch), të cilët vlejné si referencë primare për të gjitha universitetet e Europës Perëndimore. Për të shkruar për raportet shqiptaro–serbe pa lexuar gjë nga studimet e Holm Sundhaussenit (Geschichte Serbiens. 19.–20. Jahrhundert ,Wien 2007); për të bërë histori për shqiptarët dhe Kosovën pa marrë parasysh studimet e Oliver Jens Schmitt (**Kosovo**: Kurze Geschichte einer zentralbalkanischen Landschaft: Köln, UTB, 2008), Konrad Clewing (/ Jens Reuter (Hg.): Der **Kosovo**–Konflikt: Ursachen, Verlauf und Perspektiven: Klagenfurt, Wieser Verlag, 2000.), Rafael Biermann (Das Scheitern der internationalen Krisenprävention vor Kriegsausbruch, Paderborn 2006) dhe shumë autorë tjerë fare pak mund të flitet mbi një mundësi për një historiografi shkencore siç pretendon Buxhovi. Shumë më shumë kemi të bëjmë me një polemikë

gazetareske me adresatë anonimë.

Buxhovi si burrim i vetvetes

«Dosja Jusuf Buxhovi – materialet e LDK-së, kutia 1», kështu burimi 503 në pjesën e tretë të librit të tij. Kutia ekziston me siguri. Në arkivën e Beogradit të Jugosllavisë Socialiste me siguri se ka edhe më shumë të tilla (një burim interesant për historianët e rinjë). Ngase Jusuf Buxhovi është dëshmitar i kohës dhe një intelektual jo me pak rëndësi i Kosovës së kohës së Jugosllavisë. Nga 1976 deri 2000 (sipas biografisë së tij në facebook) ai ishte korrespondent i të përditshmes shtetërore socialiste «Rilindja» në Gjermani. Ai është autorë i 34 veprave letrare, gjysmëletrare dhe publicistike. Është një nga bashkëthemeluesit e «Lidhjes Demokratike të Kosovës».

32

Këto të dhëna biografike të tij nuk duhet injoruar. Sepse teksti që ka të bëjë me historinë më të re Kosovës është rrëfyer në mënyrë tejet subjektive dhe të njëanshme. Posaçërisht në kapitujt dhe paragrafet ku flitet mbi demonstratat e 68-ës, 81-shës si dhe mbi luftën e Kosovës duhet të kemi mjaftë kujdes. Së pari, sepse ai historikisht është vetë i involvuar (ne nuk e dimë si ishte qëndrimi i tij si gazetar në Rilindjen shtetërore kundrejt ngjarjeve të 68 und 81, por ne e dimë që Lidhja e Komunistëve të Jugosllavisë kurrë nuk do të lejonte që në Gjermani të shkonte ndonjë përkrahës të atyre demonstratave) dhe së dyti ai ka anësi partiake (LDK) të cilën ai e deklaroi në mënyrë të hapur dhe pranoi se favorizon perspektivën e partisë në fjalë – e cila si të gjitha partitë tjera ka interes që gjithçka potzitive t’ia mvesh vetes.

Fushatat vetërehabilituese

Formulimet i tij si «Themelimi i një partie me orientim të djathtë dhe...» (Buxhovi, Kosova, Libri III, 467.) tregojnë për nevojën e ngutshme të një gjenerate për rehabilitim (se nga çka duan të reabilitohen pjestarët e kësaj gjenerate vetëm mund të spekulojmë, e sigurtë është ekzistenca e fenomenit), shtresë njerëzish publikë, të cilët si duket të ketë një ndërgjegje të grrithur për biografinë e vet në kohën e Jugosllavisë. Paraqitja e themeluesve të LDK me orientim të djathtë është një falsifikim tjetër i radhës, kur dihet fakti se shumica e këtyre themeluesve deri atëherë ishin antarë, deputetë dhe funksioner të Lidhjes Komuniste të Jugosllavisë.

33

Motivi i Buxhovit për të ngritur Kosovën historikisht në djep të qytetërimit evropian ka dështuar tërësisht. «Metoda e tij shkencore» nuk prodhon njohuri por vetëm stereotipe të reja. Është një tip i të menduarit që është ngritur mbi gërmadhat e «Historisë (shqiptarokomuniste) të Popullit shqiptar» dhe që tenton të ikë në një drejtim tjetër ideologjik: në atë nacionalizmit! Ne shpresojmë të kemi argumentuar se Buxhovi nuk punon në mënyrë shkencore por provon të rrëfejë një histori duke keqpërdorur burime dhe duke përvetësuar tekste.

Njerëzit e traumatizuar nga luftërat i adhurojnë këto historira dhe intelektualit në këtë mënyrë mund të arrijë edhe pozitën e presidentit, mirëpo nëse mendojmë në mënyrë afatgjate, ai në këtë mënyrë u bën vetëm një shërbim të keq atyre që i besojnë. Posa ata të kuptojnë – dhe një ditë do e bëjnë këtë – se janë mashtruar, ata do të frustrohen ngase gjithmonë vlenë: më mirë është të qenit i dëshpëruar një herë (duke e kuptuar të vërtetën) se sa jeta e përjetshme në mashtrim.

Buxhovi del nga ata historiografët të cilët thënie e Ernest Renanit: «Nuk ka komb

pa falsifikim të historisë», e marrin më seriozisht se sa që është e lejueshme.

Nga gjermanishtja e përktheu Blerim CANAJ